

AZERBAIJAN-TÜRKİYE STRATEJİK ASKERİ İŞBİRLİĞİ: TARİHSEL SÜREÇTEN MODERN UYGULAMALARA

(Azerbaijan-Türkiye Strategic Military Cooperation: From Historical Process to Modern Applications)

Fahmı Babayev¹

Derleme Makalesi/ Review Article

Geliş Tarihi/Submission Date: 22.09.2025

Kabul Tarihi/Acceptance Date: 15.11.2025

DOI: 10.53507/akademikdusunce.1788599

ÖZ

Bu çalışma, Azerbaycan-Türkiye askerî ilişkilerinin tarihsel temellerinden güncel iş birliği uygulamalarına kadar olan evrimini kapsamlı şekilde incelemektedir. Araştırmada tarihsel-sistematiik analiz yöntemi kullanılmış ve ikincil kaynaklardan elde edilen veriler kronolojik bir çerçevede değerlendirilmiştir. 1918 Batum Antlaşması ile başlayan Osmanlı-Azerbaycan askerî iş birliği, Sovyetler döneminde kesintiye uğramış ve bu süreçte ilişkiler formaliteden öteye geçememiştir. Azerbaycan'ın 1991'de bağımsızlığını kazanmasıyla Türkiye, stratejik bir ortak olarak öne çıkmış ve eğitim, danışmanlık ile teknik destek sağlayarak Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri'nin modernleşmesine katkıda bulunmuştur. 2020 Karabağ Savaşı, iki ülke arasındaki askerî ve teknolojik iş birliğinin somut bir göstergesi olmuştur. Türkiye'nin sağladığı İHA ve SİHA desteği, operasyonel etkinliği önemli ölçüde artırmış, diplomatik girişimler stratejik dayanışmanın uluslararası boyutunu pekiştirmiştir. Şuşa Beyannamesi (2021) ve 2025 tarihli iş birliği anlaşması, ilişkileri dostluktan müttefikliğe taşımış; ortak tatbikatlar ve savunma projeleri koordinasyonu derinleştirmiştir. Azerbaycan-Türkiye ilişkilerinde enerji ve ulaştırma alanındaki iş birliği, stratejik ortaklığın çok boyutlu karakterini tamamlamakta; bölgesel güvenlik ve ekonomik entegrasyon açısından kritik rol oynamaktadır. Tüm bu gelişmeler, askerî, diplomatik, ekonomik ve kültürel bağlarla şekillenen kapsamlı bir ortaklık modelini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan-Türkiye İlişkileri, Askerî İş Birliği, Savunma Sanayii, Stratejik Ortaklık

ABSTRACT

This study comprehensively examines the evolution of Azerbaijan-Turkey military relations from their historical foundations to current cooperation practices. The research employs a historical-systematic analysis, and data obtained from secondary sources are evaluated within a chronological framework. Ottoman-Azerbaijani military cooperation, which began with the 1918 Treaty of Batumi, was interrupted during the Soviet era, when relations remained largely formal. Following Azerbaijan's independence in 1991, Turkey emerged as a strategic partner, contributing to the modernization of the Azerbaijani Armed Forces through training, consultancy, and technical support. The 2020 Karabakh War demonstrated the depth of military and technological cooperation between the two countries. Turkey's UAV and UCAV support significantly enhanced operational effectiveness, while diplomatic initiatives reinforced the international dimension of strategic solidarity. The Shusha Declaration (2021) and the 2025 cooperation agreement elevated relations from friendship to alliance, and joint exercises and defense projects deepened coordination. Cooperation in energy and transportation complements the multidimensional character of the strategic partnership, playing a crucial role in regional security and economic integration. These developments illustrate a comprehensive partnership model shaped by military, diplomatic, economic, and cultural ties.

Keywords: Azerbaijan-Turkey Relations, Military Cooperation, Defense Industry, Strategic Partnership

¹Mingeçevir Devlet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimleri Fakültesi, Öğretim Görevlisi; Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, babayevvfahmi@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0956-055X

*Atıf/Cite: Babayev, F. (2026). Azerbaycan-Türkiye Stratejik Askerî İş birliği: Tarihsel Süreçten Modern Uygulamalara. *Akademik Düşünce Dergisi*, 13, 68-90, Doi: 10.53507/akademikdusunce.1788599.

Giriş

1918’de Batum Antlaşması ile başlayan Osmanlı-Azerbaycan askerî iş birliği, Sovyetler döneminde kesintiye uğramış; 1991 sonrası bağımsız Azerbaycan, Türkiye ile stratejik bir ortaklık kurarak askerî eğitim, danışmanlık ve savunma sanayii iş birliği alanlarında somut adımlar atmıştır. Haydar ve İlham Aliyev dönemlerinde imzalanan çok sayıda askerî anlaşma, ilişkileri kurumsallaştırmış ve modernleşme sürecini hızlandırmıştır. 2020 Karabağ Savaşı sırasında Türkiye’nin sağladığı insansız hava araçları (İHA) ve silahlı insansız hava araçları (SİHA) desteği ve diplomatik girişimler, iki ülke arasındaki stratejik dayanışmanın operasyonel ve politik önemini göstermiştir. Şuşa Beyannamesi (2021) ve 2025 tarihli askerî iş birliği anlaşması, ilişkileri klasik dostluktan resmi müttefikliğe taşımış; ortak tatbikatlar, savunma sanayii iş birliği ve Türk-Rus Ortak Merkezi gibi mekanizmalar, bölgesel güvenlik mimarisinde Türkiye’nin aktif rolünü pekiştirmiştir. Enerji ve ulaştırma projeleri ile ekonomik entegrasyon, stratejik ortaklığın çok boyutlu doğasını tamamlamaktadır.

Azerbaycan-Türkiye askerî ilişkileri, yalnızca iki devlet arasındaki tarihsel bağların ürünü değil, aynı zamanda Kafkasya ve Orta Doğu’daki bölgesel dengeleri şekillendiren stratejik bir unsur olarak dikkat çekmektedir. 1918’de Batum Antlaşması ile kurumsal temeli atılan bu ilişkiler, Azerbaycan’ın bağımsızlığını yeniden kazanmasının ardından yeni bir boyut kazanmış; özellikle savunma sanayii ve modern askerî teknolojiler alanında gelişen iş birliği, ikili ilişkilerin niteliğini farklı bir aşamaya taşımıştır. İkinci Karabağ Savaşı’nda Türk yapımı İHA ve SİHA’ların etkin kullanımı, bu stratejik ortaklığın günümüzdeki somut yansımalarını gözler önüne sermektedir.

Bu çalışma, Azerbaycan-Türkiye askerî ilişkilerinin tarihsel evrimini incelemek amacıyla tarihsel-sistemik analiz yöntemini kullanmaktadır. Araştırmada ikincil kaynaklar (akademik kitaplar, makaleler, resmi raporlar ve anlaşmalar) temel veri olarak değerlendirilmiştir. Çalışma, ilişkilerin dönüm noktalarını ve kritik anlaşmalarını kronolojik bir çerçevede ele alırken, savunma sanayii iş birliğini karşılaştırmalı bir perspektifle incelemektedir. Bu yöntem, tarihsel deneyim ile güncel askerî ortaklık arasındaki bağlantıları sistematik olarak ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Çalışmanın kapsamı, 1828’den itibaren Osmanlı-Azerbaycan ilişkilerinin zeminini oluşturan tarihsel etkileşimden başlayarak, 1918 Kafkas İslam Ordusu deneyimi, 1991 sonrası bağımsızlık dönemi, Haydar ve İlham Aliyev liderlikleri, 2020 Karabağ Savaşı ve sonrasında imzalanan Şuşa Beyannamesi’ne kadar uzanmaktadır. Özellikle 2020-2025 yılları arasında

savunma sanayii iş birliği bağlamında geliştirilen İHA-SİHA teknolojilerinin askerî sonuçları ve diplomatik yansımaları ayrıntılı biçimde ele alınmaktadır. Çalışma, 1828-2025 dönemini kapsamaktadır. Bu makalenin temel katkısı, Azerbaycan-Türkiye askerî ilişkilerini tarihsel süreçten günümüze uzanan bir bütünlük içinde ele alarak hem süreklilik hem de dönüşüm unsurlarını açıklığa kavuşturmasıdır. Böylelikle çalışma, uluslararası ilişkiler literatürüne ve güvenlik çalışmaları alanına, ikili ilişkilerin kurumsal derinliği ile modern savunma teknolojilerindeki ortaklık boyutunu birlikte değerlendiren özgün bir çerçeve sunmaktadır. Bu çerçevede makale şu temel soruya yanıt aramaktadır: Azerbaycan ile Türkiye arasındaki askerî iş birliği tarihsel olarak nasıl gelişmiş ve günümüzde modern uygulamalarla nasıl evrilmiştir? Bu çalışmada ele alınan “Azerbaycan-Türkiye Stratejik Askerî İşbirliği: Tarihsel Süreçten Modern Uygulamalara” konusu, iki ana başlık altında analiz edilmiştir. Azerbaycan-Türkiye Askerî İlişkilerinin Tarihsel ve Stratejik Boyutu başlıklı ilk bölümü, Azerbaycan-Türkiye Askerî İş birliği ve Stratejik Ortaklığı' başlıklı ikinci bölüm takip etmektedir.

1.Azerbaycan-Türkiye Askerî İlişkilerinin Tarihsel ve Stratejik Boyutu

28 Mayıs 1918’de Tiflis’te toplanan Azerbaycan Millî Şurası, Mehmet Emin Resulzade’nin liderliğinde Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti’ni ilan etmiştir (Şimşir, 2011: 22-23). Bu cumhuriyet hem Müslüman hem de Türk kimliğiyle öne çıkan, bölgedeki ilk demokratik yönetim örneği olarak tarih sahnesinde yerini almıştır. Osmanlı İmparatorluğu ile Azerbaycan arasındaki ilişkiler, 1918 yılı içerisinde düzenlenen Trabzon ve Batum konferanslarıyla ivme kazanmıştır. Özellikle Batum Konferansı’nda varılan uzlaşının ardından, 4 Haziran 1918’de iki taraf arasında Barış ve Dostluk Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşmanın dördüncü maddesi, Azerbaycan’ın talebi hâlinde Osmanlı Devleti’nin barış ve düzenin sağlanması amacıyla askerî yardımda bulunacağını hükme bağlamış; ayrıca siyasî, hukuki, ticari ve askerî alanlarda iş birliğini öngörmüştür (Azer, 2011: 234-235).

Azerbaycan heyetinin yardım talebi üzerine Osmanlı hükûmeti, henüz Batum Antlaşması imzalanmadan önce Azerbaycan’a askerî destek verme kararı almış ve Harbiye Nazırı Enver Paşa, kardeşi Nuri Paşa’yı bu amaçla bir kuvvet oluşturmakla görevlendirmiştir. Bu gelişmelerin ardından imzalanan Batum Antlaşması ile Osmanlı Devleti, Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti’ni resmen tanıyan ilk devlet olmuştur.

Filistin Cephesi’nden aktarılan 106. ve 107. Piyade ile 56. Topçu Alaylarının katılımıyla teşkil edilen Kafkas İslam Ordusu, Azerbaycan Kolordusu’ndan sağlanan yaklaşık bin kişilik destekle toplamda on iki bin askere ulaşmıştır (Şimşir, 2011: 45). Ordunun ilerleyişi sırasında

Göyçay, Salyan, Ağsu ve Kürdemir bölgeleri işgalci güçlerden temizlenmiş; 15 Eylül 1918’de otuz saat süren yoğun çatışmaların ardından Bakü ele geçirilmiştir. Osmanlı askerleri şehir halkı tarafından olumlu bir şekilde karşılanmış ve kentte resmî bir geçit töreni düzenlenmiştir. Ancak bu askerî varlık uzun süreli olamamıştır. Osmanlı İmparatorluğu’nun I. Dünya Savaşı’ndan yenik çıkmasının ardından, 30 Ekim 1918’de imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması uyarınca birlikler savaş öncesi sınırlarına çekilmiş; Kafkas İslam Ordusu 16 Kasım 1918’de Bakü’den ayrılmıştır (Rehimov, 2021).

Osmanlı–Azerbaycan ilişkileri yalnızca 1918 yılıyla sınırlı değildir (İmanov, 2006: 5). Rusya’nın 1828’de Kuzey Azerbaycan’ı işgaliyle başlayan kültürel, ekonomik ve toplumsal etkileşim bu ilişkilerin tarihsel zeminini oluşturmuştur. 19. yüzyılın sonlarından itibaren Osmanlı çevreleri ile Azerbaycan aydınları arasında sürdürülen temaslar, 1918’deki resmî ittifakla kurumsal bir boyut kazanmıştır. Sovyetler Birliği döneminde ilişkiler kesintiye uğramış olsa da Azerbaycan’ın 18 Ekim 1991’de bağımsızlığını ilan etmesiyle yeni bir dönem başlamış; Sovyetler Birliği’nin 21 Aralık 1991’de dağılması bu süreci pekiştirmiştir. Türkiye, Azerbaycan’ı tanıyan ilk devlet olarak, siyasi, ekonomik ve askerî desteğiyle stratejik bir ortak konumuna gelmiştir (Erol, 2006: 98–104).

Türkiye açısından Azerbaycan, Kafkasya politikasının temel taşlarından biridir. Azerbaycan için ise Türkiye yalnızca askerî ve diplomatik destek sağlayan bir müttefik değil, aynı zamanda Batı dünyasına açılan güvenli bir köprü işlevi görmektedir (Avşar, 1994: 85–86). Bağımsızlık sonrası dönemde Azerbaycan çeşitli bölgesel tehditler ve iç karışıklıklarla karşı karşıya kalmış; özellikle Dağlık Karabağ sorunu ülkenin toprak bütünlüğünü tehdit eden başlıca mesele hâline gelmiştir. Bu bağlamda Türkiye, Azerbaycan’ın ulusal güvenliğini güçlendirme sürecinde askerî destek veren ilk ülkeler arasında yer almıştır. Ulusal ordunun kurulması ve yapılandırılması için çok sayıda eğitim ve iş birliği anlaşması imzalanmış; Türk subayları Azerbaycan askerlerine eğitim vermiştir. Türkiye, Karabağ sorununun çözümü için hem ikili diplomatik girişimlerde bulunmuş hem de AGİT Minsk Grubu çerçevesinde aktif rol üstlenmiştir (Aras, 2004: 200–201). Doğrudan askerî müdahalede bulunmamakla birlikte, konuyu uluslararası kamuoyunun gündemine taşıyarak Azerbaycan’a önemli bir politik destek sunmuştur (Veliyev, 2012: 29). Bu süreç, Azerbaycan’ın uluslararası destek algısını güçlendirmiş ve Türkiye’nin bölgesel askerî-diplomatik etkisini pekiştirmiştir.

1991 sonrası askerî ilişkiler yalnızca eğitim ve stratejik danışmanlıkla sınırlı kalmamış, 2000’li yıllardan itibaren savunma sanayii iş birliğine dayalı yeni bir aşamaya geçilmiştir. Özellikle Türkiye’nin geliştirdiği İHA ve SİHA teknolojilerinin Azerbaycan’a sağlanması,

askerî iş birliğinin teknik boyutunu derinleştirmiş; 2020 Karabağ Savaşı'ndaki etkin kullanımı, bu iş birliğinin modernleşen yapısını açıkça ortaya koymuştur (Guzel, 2009: 34–35). Öte yandan, Türkiye ile Azerbaycan arasındaki askerî iş birliği yalnızca tarihî ve kültürel bağlara değil, aynı zamanda enerji güvenliği ve bölgesel tehdit algısına dayanan ortak stratejilere de dayanmaktadır. Bakü–Tiflis–Erzurum gaz boru hattı ve Bakü–Tiflis–Ceyhan petrol boru hattı gibi stratejik enerji hatlarının güvenliği, iki ülke arasındaki askerî koordinasyonun önemini artırmaktadır. Bu konular ikili görüşmelerde ve NATO toplantılarında düzenli olarak gündeme gelmekte; Azerbaycan kamuoyunda, iş birliğinin daha üst seviyeye taşınacağı yönünde beklentiler bulunmaktadır (Cafersoy ve Aslanlı, 2012: 149).

1991'deki ilk resmî askerî temas, Ayaz Mütellibov döneminde gerçekleşmiştir (Cafersoy ve Aslanlı, 2012: 155). Ancak Mütellibov'un Moskova yanlısı dış politikası, bağımsızlık yönündeki adımları sınırlamış ve bu temasların dar çerçevede kalmasına yol açmıştır. 26 Şubat 1992'deki Hocalı Katliamı'nda Rus ordusunun rolü, yönetimin meşruiyetini zedelemiş ve 6 Mart 1992'de Mütellibov'un istifasına neden olmuştur. Ardından, devlet başkanlığını vekâleten üstlenen Yakup Memmedov döneminde Azerbaycan–Rusya ilişkilerinde daha temkinli bir politika benimsenmiştir (Alpargu, 2004: 3–4). Kasım 1992'de Türkiye'yi resmî olarak ziyaret eden Cumhurbaşkanı Ebulfez Elçibey, iki ülke arasında askerî iş birliğini geliştirme iradesini açıkça ortaya koymuştur. Bu dönemde Türkiye, Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri'nin kurumsallaşma sürecine katkı sağlamak amacıyla çeşitli adımlar atmış; emekli Türk subayları Azerbaycan'da askerî eğitim faaliyetlerine katılmış, yaklaşık iki yüz Azerbaycanlı öğrenci ise askerî eğitim için Türkiye'ye gönderilmiştir (Kalafat ve Aslanlı, 2004: 387). Birinci Karabağ Savaşı sırasında Rusya'nın Ermenistan'a sağladığı doğrudan askerî destek Türkiye'nin sağladığı yardımlardan daha kapsamlı olsa da Türkiye'nin sunduğu stratejik destek uzun vadeli iş birliği açısından büyük önem taşımaktadır (Cafersoy ve Aslanlı, 2012: 167).

Haydar Aliyev dönemi ise Azerbaycan–Türkiye askerî ilişkilerinin kurumsal ve sistematik bir yapıya kavuştuğu bir dönem olarak öne çıkmaktadır. 1994 Bişkek Ateşkes Anlaşması sonrası Azerbaycan, silahlı kuvvetlerini yeniden yapılandırma sürecine girmiş ve bu süreçte Türkiye ile kapsamlı askerî ilişkiler tesis edilmiştir. Söz konusu dönemde güvenlik ve savunma alanında çok sayıda anlaşma imzalanmış; bu anlaşmalar, iki ülke arasındaki askerî dayanışmanın kurumsal çerçevesini oluşturmuştur.

- 10 Haziran 1996, Ankara – Askerî Eğitim, Teknik ve Bilimsel İş birliği Anlaşması
- 5 Mayıs 1997, Ankara – Stratejik İşbirliğinin Genişletilmesine İlişkin Bildiri
- 24 Temmuz 1999, Bakü – Koşulsuz Askerî Yardım Anlaşması

- 28 Temmuz 1999, Bakü – Kosova Türk Taburu bünyesinde Azerbaycan Tümeni'nin görevine ilişkin Anlaşma
- Nisan 2000, Bakü – Azerbaycan Savunma Bakanlığı Ordu Birliklerinin Uzmanlaşması Anlaşması
- 16 Mayıs 2000, Bakü – Karşılıksız Askerî Yardım Anlaşması
- 20 Eylül 2000, Bakü – Savunma Sanayii Alanında İşbirliği Anlaşması
- 28 Şubat 2001, Bakü – Karşılıksız Askerî Yardım Anlaşması
- 14 Mayıs 2002, Bakü – Karşılıksız Askerî Yardım Anlaşması
- 25 Haziran 2003, Ankara – Karşılıksız Mali Yardımların Uygulanmasına İlişkin Protokol

İlham Aliyev, 2003 yılında Azerbaycan Cumhurbaşkanı seçildikten sonra, babası Haydar Aliyev'in dış politika yaklaşımını sürdürmüş ve Türkiye'yi "Azerbaycan Cumhuriyeti'nin en yakın dostu ve müttefiki" olarak tanımlamıştır (Salmanlı, 2007: 41). Bu dönemde Azerbaycan-Türkiye ilişkileri, dış politikanın öncelikli alanlarından biri hâline gelmiştir. Aliyev, babasının benimsediği "bir millet, iki devlet" ilkesine bağlılığını sık sık dile getirmiş ve ilişkilerin siyasi, ekonomik, askerî ve kültürel alanlarda derinleşmesini sağlamıştır. Bu süreçte iki ülke arasında Yüksek Düzeyli Stratejik İş birliği Konseyi kurulmuş ve karşılıklı üst düzey ziyaretler artmıştır. Ayrıca Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı, Bakü-Tiflis-Erzurum doğal gaz boru hattı ve Bakü-Tiflis-Kars demiryolu gibi projeler hayata geçirilmiş; böylece iki ülkenin enerji ve ulaştırma alanındaki stratejik ortaklığı pekişmiştir. Bununla birlikte, Avrupa'ya Doğalgaz Taşınması İçin Türkiye-Bulgaristan-Romanya-Macaristan-Avusturya Doğalgaz Boru Hattı Projesi (NABUCCO) projesi çerçevesinde iş birliği niyeti de beyan edilmiştir (Aslanlı, 2013).

İlham Aliyev, 13-15 Nisan 2004 tarihleri arasında Türkiye'ye gerçekleştirdiği ilk resmî ziyarette, dönemin Türkiye Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ile görüşmeler gerçekleştirmiştir. Aynı ziyaret kapsamında Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hilmi Özkök ve Dışişleri Bakanı Abdullah Gül ile de temaslarda bulunmuş; Ankara Batıkent'te babası Haydar Aliyev'in anısını yaşatmak üzere yapılan parkın açılışına katılmıştır. Ayrıca Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni ziyaret ederek bir konuşma yapmıştır. 14 Nisan 2004'te Bilkent Üniversitesi tarafından İlham Aliyev'e Uluslararası İhsan Doğramacı Barış Ödülü ve Fahri Doktora unvanı verilmiştir. Ziyaret kapsamında Azerbaycan ve Türkiye arasında sivil havacılık ve kültürel iş birliğine yönelik çeşitli protokoller ile ortak bildiriler imzalanmıştır (Aliyev-Heritage, 2025: 1).

2010 yılında kabul edilen Azerbaycan Askerî Doktrini'nde, Ermenistan silahlı kuvvetlerinin Azerbaycan topraklarının bir kısmını işgal etmesi başlıca dış askerî-politik tehditlerden biri olarak tanımlanmıştır. “Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Güvenlik Ortamı” başlığı altında, Dağlık Karabağ ve çevresindeki işgalin yalnızca Azerbaycan'ın ulusal güvenliğini değil, aynı zamanda bölgesel güvenliği de tehdit ettiği vurgulanmıştır. Bu tehdit değerlendirmesi, Ermenistan'ın bölgede yürüttüğü yasadışı faaliyetlere dayandırılmıştır (Veliyev, 2012: 39). Aliyev'in cumhurbaşkanlığındaki bu dönemde, Türkiye Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Azerbaycan'a yaptığı ziyarette “Stratejik Ortaklık ve Karşılıklı Yardım Anlaşması” imzalanmış; Yüksek Düzeyli Stratejik İş birliği Konseyi kurulmuş ve iki ülke arasındaki ilişkiler daha sağlam bir temele oturtulmuştur (Veliyev, 2012: 39).

İkili ilişkileri güçlendirmek amacıyla, 16 Eylül 2010'da cumhurbaşkanlığı düzeyinde Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi mekanizması oluşturulmuş; konseyin yıllık toplantılarında ilişkilerin geleceğine yönelik önemli kararlar alınmıştır. Bu kapsamda ortak enerji ve ulaştırma projeleri imzalanmış, silahlı kuvvetler arasındaki iş birliği geliştirilmiştir. Türkiye, 2. Karabağ Savaşı'nda Azerbaycan'ı desteklemiş ve ilişkiler ittifak düzeyine yükseltilmiştir (Rehimov, 2025: 1).

16 Ağustos 2010'da imzalanan 10 yıllık Stratejik Ortaklık ve Karşılıklı Yardım Anlaşması, Azerbaycan ve Türkiye arasındaki askerî iş birliğinin en önemli örneklerinden biri olmuştur. Anlaşma, Cumhurbaşkanları İlham Aliyev ve Abdullah Gül tarafından imzalanmıştır. Anlaşmanın 9. maddesine göre, Türkiye veya Azerbaycan'a yönelik askerî saldırı durumunda, saldırıya uğramayan taraf, saldırıya uğrayan ülkeyi destekleyecektir. Ayrıca 23 maddeden oluşan anlaşmanın 7, 8 ve 9. maddeleri, taraflar arasında çeşitli düzeylerde askerî iş birliğini hedeflemektedir (Caferov, 2021: 45).

Askerî iş birliğinin bir sonucu olarak, ASELSAN'ın Azerbaycan ile olan savunma sanayii projeleri öne çıkmaktadır. Azerbaycan, Türkiye de dahil olmak üzere çeşitli yabancı ülkelerle askerî alanda yakın iş birliği yürütmektedir. Bu çerçevede Türk şirketleri, özellikle askerî teçhizat tedarikinde Azerbaycan ile yakın iş birliği içerisinde. ASELSAN, askeri ürün üretiminde özel bir yere sahip olup, Azerbaycan ile ilişkilerini geliştirmeyi sürdürmektedir. ASELSAN Genel Müdürü Faik Eken, konuyla ilgili olarak şunları ifade etmiştir:

“ASELSAN, kuruluşundan itibaren Azerbaycan Ordusunun ihtiyaçlarını Türk Silahlı Kuvvetleri ile aynı doğrultuda karşılamayı hedeflemiştir. 1998 yılında ASELSAN-Bakü'yü kurarken amaçladığımız bu doğrultuda, Azerbaycan Ordusu ve savunma sanayii ile ilgili çeşitli

projelerde iş birliği yapmaktayız. Bu projelerin Azerbaycan Ordusunun güçlenmesine ve savunma sanayisinin gelişmesine katkı sağlayacağına inanıyoruz” (Baki-Xeber, 2015: 1).

1.1. Azerbaycan-Türkiye Askerî İş birliği: 2017–2019

Savunma Bakanı Zakir Hasanov, 27 Nisan 2017 tarihinde Azerbaycan’ı ziyaret eden Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Yaşar Gürel’i, Bakü’de kabul etmiş ve görüşmede önemli açıklamalarda bulunmuştur. Toplantıda bölgedeki askerî ve siyasi durum ele alınmıştır. Hasanov, Dağlık Karabağ sorununun bölgesel istikrar için ciddi bir tehdit oluşturduğunu ve sorunun uluslararası hukukun norm ve ilkeleri çerçevesinde en kısa sürede çözüme kavuşturulmasının önem taşıdığını vurgulamıştır. Orgeneral Yaşar Gürel ise Türkiye’nin Azerbaycan’ın önemli bir ortağı olduğunu belirterek, Azerbaycan ile Türkiye arasındaki stratejik ortaklık ve kardeşlik ilişkilerine dayanan askerî iş birliğinin sürekli geliştiğini ifade etmiştir (Azadlıq Radosu, 2017: 1). Görüşmede ayrıca iki ülkenin askerî yapıları arasındaki iş birliği perspektifleri ile askerî, askerî-teknik ve askerî eğitim alanlarındaki iş birliği olanakları tartışılmıştır.

12 Haziran 2019 tarihinde Türkiye Savunma Bakanı Hulusi Akar, Azerbaycan’ı ziyaret etmiş ve Türkiye, Azerbaycan ile Gürcistan arasında güçlü bir askerî iş birliği bulunduğunu belirtmiştir. Akar, bu ilişkilerin önümüzdeki dönemde yalnızca savunma ve güvenlik alanıyla sınırlı kalmayacağını, diğer alanları da kapsayacağını vurgulamıştır. Azertac’a göre, Akar bu açıklamaları, Gabala (Qəbələ) kentinde gerçekleştirilen Azerbaycan, Türkiye ve Gürcistan Savunma Bakanları üçlü toplantısı sonrasında yapmıştır. Azerbaycan tarafının misafirperverliği için teşekkür eden Akar, üç ülkenin ortak çalışmalarının büyük önem taşıdığını ve savunma alanında imzalanan iş birliği mutabakatının ülkelerimize sağlayacağı faydaların yakın zamanda görüleceğini ifade etmiştir (Azertac, 2019: 1).

1.2. 2020: Askerî-Mali İş birliği ve Karabağ Savaşı

25 Şubat 2020 tarihinde Azerbaycan-Türkiye Yüksek Düzeyli Stratejik İş birliği Konseyi’nin 8. toplantısı tamamlanmış; Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Recep Tayyip Erdoğan’ın katılımıyla iki ülke arasında yeni belgeler imzalanmıştır. Bu kapsamda, Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti arasında “Askerî-Mali İş birliği Anlaşması” imzalanmış olup, anlaşma Azerbaycan Savunma Bakanı Zakir Hasanov ve Türkiye Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar tarafından onaylanmıştır (Prezident.az, 2020: 1).

1.3. İkinci Karabağ Savaşı ve Türkiye'nin Desteği

10 Kasım 2020'de sona eren İkinci Karabağ Savaşı (44 Gün Savaşı) sırasında Azerbaycan, Ermenistan'ın saldırılarına karşı kendini savunmuştur. Bu süreç, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) ve AGİT Minsk Grubu'nun işgale son verme konusundaki diplomatik çabalarının yetersiz kaldığını göstermiştir. Bakü, sorunun yalnızca askerî eylemlerle çözülebileceğini ortaya koymuştur (Alkan ve Mehdizadehyoushanlouei, 2023: 218).

Bu dönemde Türkiye, Azerbaycan'ın meşru davasını hem ulusal hem de uluslararası platformlarda güçlü bir şekilde savunmuştur. Ülke içinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) yer alan dört siyasi parti (AK Parti, CHP, MHP ve İYİ Parti) Ermenistan'ın Tovuz bölgesine yönelik saldırısını kınayan ortak bir bildiri yayımlamış; bildiride, bölgede barış ve istikrarın önündeki en büyük engelin Ermenistan olduğu ifade edilmiştir (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2021: 53–56). Uluslararası düzeyde ise Türkiye, Azerbaycan'a desteğini BM Genel Kurulu'nda ve AGİT gibi uluslararası platformlarda yaptığı açıklamalarla göstermiş; ayrıca bazı devletler de diplomatik kanallar aracılığıyla Azerbaycan'ın haklılığını teyit etmiştir (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2021: 53–56).

Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, savaşın ikinci günü olan 28 Eylül 2020'de Türkiye'nin pozisyonunu açıkça ortaya koymuştur. Erdoğan, bölgedeki krizin sona ermesi gerektiğini ve Ermenistan'ın işgal altındaki Azerbaycan topraklarından çekilmesi ile barışın sağlanabileceğini belirtmiştir. Ayrıca, sözde “Minsk Üçlüsü”nün (ABD, Rusya ve Fransa) sorunu çözmedeki başarısızlığını vurgulamış ve Türkiye'nin Azerbaycan'a desteğini net bir şekilde ifade etmiştir. Erdoğan, Azerbaycan'ın işgal altındaki topraklarını uzun yıllar diplomatik yollarla geri almaya çalıştığını, ancak olumlu sonuç alamayınca meşru müdafaa hakkını kullandığını açıklamıştır. İşgal altındaki toprakların kimseye ait olmadığını ve sorunun çözülmesi gerektiğini vurgulayan Erdoğan, Azerbaycan'ın meşru taleplerinin dikkate alınmasının önemine dikkat çekmiştir (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2021: 53-56).

2. Azerbaycan-Türkiye Askerî İşbirliği ve Stratejik Ortaklık

Azerbaycan ve Türkiye arasındaki askerî iş birliği her zaman büyük önem taşımıştır. Türkiye, Azerbaycan'ın savunma kapasitesinin artırılması amacıyla düzenli askerî eğitim programları, ortak tatbikatlar ve savunma sanayi alanında teknoloji transferi desteği sağlamaktadır. Özellikle 2018 yılında imzalanan “Askerî Eğitim, Teknik ve Savunma Sanayii İş Birliği Protokolleri” ile iki ülke arasında askerî personel değişimi, eğitim kursları ve ortak üretim projeleri yürürlüğe girmiştir (Babayev, 2025: 468).

İki ülke ayrıca uluslararası örgütlerde birbirlerini desteklemekte ve bölgesel güvenlik konularında ortak çıkarlar doğrultusunda hareket etmektedir. Örneğin, Türkiye ve Azerbaycan, Türk Devletleri Teşkilatı, İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) ve Birleşmiş Milletler (BM) gibi uluslararası platformlarda karşılıklı destek politikası izlemektedir. Türkiye, Karabağ meselesinde Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü savunurken; Azerbaycan da Türkiye'nin terörle mücadelesine, enerji güvenliği politikalarına ve bölgesel istikrar girişimlerine diplomatik destek vermektedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2021; Azerbaijan Ministry of Foreign Affairs, 2021). 2020 yılında gerçekleşen İkinci Karabağ Savaşı sırasında Türkiye'nin Azerbaycan'a verdiği siyasi ve askerî destek, bu ilişkileri daha da pekiştirmiştir. Askerî iş birliği yalnızca ekonomik ve askerî alanlarla sınırlı kalmamış; aynı zamanda kültür ve eğitim alanlarında da gelişmiştir. Türkiye'nin Azerbaycan'da uyguladığı eğitim ve kültür programları, iki halkı birbirine yaklaştırmış ve kültürel entegrasyonu güçlendirerek gelecek nesiller için sağlam bir temel oluşturmuştur (Xalqəzəti, 2025).

2.1. Şuşa Beyannamesi, Ağdam Gözlem Merkezi ve Türk-Rus Ortak Merkezi

Azerbaycan-Türkiye askerî iş birliğinin 2020 sonrası dönemde kazandığı ivme, özellikle Şuşa Beyannamesi ve sonrasında kurumsallaşan gözlem ve kontrol mekanizmalarıyla daha da pekişmiştir. Şuşa'nın Kasım 2020'de işgalden kurtarılması, yalnızca askerî değil, aynı zamanda sembolik ve stratejik bir anlam taşımaktadır. Şuşa, Azerbaycan kültür ve tarihinin önemli bir simgesi olarak "Karabağ'ın kalbi" kabul edilmekte; aynı zamanda bölgenin coğrafi konumu itibarıyla hem Hankendi'ye hem de çevredeki ulaşım hatlarına hâkim bir noktada yer almaktadır. Bu nedenle şehrin geri alınması, Azerbaycan açısından hem ulusal kimliğin yeniden inşası hem de askerî üstünlüğün tesis edilmesi anlamına gelmiştir.

Bu gelişme, Karabağ'da yeni bir güvenlik düzeninin inşasının önünü açmış ve Türkiye'nin sahadaki varlığını daha görünür hâle getirmiştir. Ağdam'da kurulan Türk-Rus Ortak Gözlem Merkezi, bölgedeki ateşkesin uygulanmasını denetleme görevini üstlenmiş ve Türkiye'nin askerî-diplomatik etkinliğini artırmıştır (Rehimov, 2021).

10 Kasım 2020 tarihli ateşkes mutabakatı, Rusya, Azerbaycan ve Ermenistan arasında imzalanmış; Türkiye bu anlaşmada doğrudan taraf olarak yer almamıştı. Ancak bu durum, Türkiye'nin bölgesel güvenlik mekanizmalarına katılımını engellememiştir. Nitekim 30 Ocak 2021'de Azerbaycan'ın Ağdam bölgesinde kurulan Türk-Rus Ortak Merkezi ile Türkiye, sahada aktif bir rol üstlenmiştir (Shiraliyev, 2022: 106). Bu merkez, ateşkesin uygulanmasını

gözetmek amacıyla kurulmuş olup, Türkiye'nin Güney Kafkasya'da barışın tesisine yönelik stratejik angajmanının somut göstergesi olmuştur.

Ortak Merkez, Ağdam'ın Merzili köyü yakınlarında konuşlandırılmıştır. Burada görev yapan Türk ve Rus askerleri, insansız hava araçları (İHA) aracılığıyla elde edilen görüntüleri ortak şekilde analiz ederek olası ateşkes ihlallerini tespit etmektedir. Bu durum, teknolojik gözetleme kapasitesinin diplomatik bir denetim mekanizmasıyla bütünleştirilmesine örnek teşkil etmektedir (Yüce, 2016: 3–14). Böylece yalnızca sahadaki askerî gelişmeler değil, tarafların ateşkese uyumları da kayıt altına alınmakta ve şeffaf bir güvenlik ortamı sağlanmaktadır.

Türkiye'nin bu süreçteki rolü, Azerbaycan'a verilen desteğin sürekliliğini göstermektedir. Şuşa Beyannamesi'nin 15 Haziran 2021'de imzalanması ise bu iş birliğini resmî müttefiklik düzeyine taşımıştır. Beyanname, yalnızca askerî dayanışmayı değil, siyasi, ekonomik ve kültürel alanlarda da kapsamlı bir ortaklığı kurumsallaştırmıştır. Özellikle güvenlik boyutunda, tarafların toprak bütünlüğü ve egemenliklerinin tehdit edilmesi hâlinde karşılıklı yardımda bulunacaklarını taahhüt etmeleri dikkat çekicidir (Şuşa Beyannamesi, 2021). Bu yönüyle Şuşa Beyannamesi, Karabağ sonrası güvenlik mimarisinin temel taşlarından biri olmuştur.

Ağdam'daki gözlem merkezi ve Şuşa Beyannamesi birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye'nin Güney Kafkasya'daki rolü üç düzeyde ortaya çıkmaktadır: Birincisi, Azerbaycan'ın askerî kapasitesine katkı sağlayan doğrudan bir güvenlik ortağıdır (Anadolu Ajansı, 2021; T.C. Millî Savunma Bakanlığı, 2021). İkincisi, Rusya ile birlikte kurduğu Ortak Merkez üzerinden bölgesel denetim mekanizmasına dahil olmuş, böylece Moskova ile dengeli bir ilişki tesis etmiştir. Üçüncüsü ise Şuşa Beyannamesi aracılığıyla yalnızca Azerbaycan değil, tüm Türk dünyasıyla ilişkilerini stratejik müttefiklik seviyesine taşımıştır. (Şuşa Beyannamesi, 2021). Bu bağlamda, 2020 sonrası dönemde Türkiye'nin Azerbaycan ile geliştirdiği askerî iş birliği yalnızca ikili düzeyde değil, bölgesel ve uluslararası düzeyde de yankı uyandırmıştır. Şuşa'nın kurtuluşu ve ardından gelen kurumsal anlaşmalar, iki ülke arasındaki ilişkilerin yeni bir stratejik evreye girdiğini göstermektedir.

2.2. Savunma ve Güvenlik Alanındaki Ortaklık

Türkiye ile Azerbaycan arasındaki askerî iş birliği, yalnızca teknik ve operasyonel düzeyde değil, aynı zamanda stratejik ve ideolojik boyutlarıyla da öne çıkmaktadır. Bu ortaklık, iki ülkenin tarihsel bağlarının bir sonucu olmanın ötesinde, bölgesel güvenlik mimarisinin yeniden şekillenmesinde belirleyici bir unsur hâline gelmiştir. Özellikle İkinci Karabağ Savaşı (27

Eylül–10 Kasım 2020) sırasında Türkiye’nin Azerbaycan’a sağladığı siyasi destek ve askerî danışmanlık, ilişkilerin yeni bir boyut kazanmasını sağlamıştır (Turan, 2023). Bu dönemde Türkiye, uluslararası platformlarda Azerbaycan’ın tezlerini güçlü biçimde savunmuş; medya, diplomasi ve kamuoyu alanlarında Bakü’nün yanında yer almıştır. Bu destek, savaşın seyrinde belirleyici bir faktör olarak değerlendirilmiştir (Insight Turkey, 2023).

Savaş sonrasında savunma ve güvenlik alanındaki iş birliği daha da yoğunlaşmış; ortak tatbikatlar, eğitim programları ve silah tedariki konularında somut adımlar atılmıştır. Bu kapsamda 15 Haziran 2021’de imzalanan Şuşa Beyannamesi, iki ülke arasında müttefiklik ilişkilerini resmî olarak tanımlamış ve savunma sanayii, askerî iş birliği ile karşılıklı güvenlik taahhütlerini içermiştir (Türkiye Cumhuriyeti ve Azerbaycan Cumhuriyeti, 2021). Ayrıca 30 Ocak 2021 tarihinde faaliyete geçen Türk–Rus Ortak Gözlem Merkezi, ateşkesin uygulanmasını denetleyerek Türkiye’nin Azerbaycan’daki askerî-diplomatik rolünü güçlendirmiştir (Anadolu Ajansı, 2021).

Bu gelişmeler, Azerbaycan topraklarının işgalden kurtarılması sürecinde elde edilen stratejik kazanımları pekiştirmiş; Türkiye’nin bölgesel güvenlik mimarisinde stratejik partner olarak önemini artırmıştır. İki ülke, yalnızca ikili ilişkiler düzeyinde değil, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO), Birleşmiş Milletler (BM) ve Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) gibi uluslararası örgütlerde de koordineli hareket ederek bölgesel istikrarın korunmasına katkı sağlamayı hedeflemiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2023).

Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) ve Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri’nin birlikte yürüttüğü tatbikatlar, bu iş birliğinin pratik boyutunu ortaya koymaktadır. Ortak manevralar, askerî personelin koordinasyon becerisini geliştirmekte, farklı harekât senaryolarında müşterek çalışma yeteneğini artırmakta ve komuta-kontrol mekanizmalarının uyumunu güçlendirmektedir. Örneğin, 28 Haziran 2021’de Bakü’de başlayan “Mustafa Kemal Atatürk-2021” ortak tatbikatı, yaklaşık 600 asker, 40’tan fazla tank ve zırhlı araç, 20’ye yakın top ve havan, 7 muharebe ve nakliye helikopteri, 3 farklı amaçlı İHA ve 50’den fazla aracın katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Tatbikatın amacı, askerî personelin koordinasyonunu güçlendirmek ve komutanların karar alma süreçlerinde etkinliğini artırmak olmuştur (Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyi, 2021).

Bu tatbikatların önemi yalnızca askerî değil, aynı zamanda diplomatik bir boyut da taşımaktadır. NATO üyesi olan Türkiye aracılığıyla Azerbaycan, Batı güvenlik mimariyiyle dolaylı bağlantılar kurmakta; aynı zamanda Rusya ile dengeli ilişkilerini sürdürmektedir.

Böylece Bakü, çok boyutlu bir güvenlik stratejisi izleyerek hem Batı hem de bölgesel aktörlerle ilişkilerini çeşitlendirmektedir.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in 2021 yılında İstanbul'da düzenlenen zirvede yaptığı açıklamalar, bu iş birliğinin siyasi düzeydeki yansımalarını göstermektedir. Aliyev, Azerbaycan'ın İkinci Karabağ Savaşı'ndaki zaferini vurgulamış ve bu süreçte Türkiye'nin ve diğer Türk devletlerinin desteğinin önemini dile getirmiştir. Ayrıca, TDT çerçevesinde askerî iş birliğinin artırılması gerektiğini belirtmesi, Azerbaycan'ın güvenlik stratejisinde Türkiye'yi merkezî bir müttefik olarak konumlandığını ortaya koymaktadır (Xalqqəzeti, 2025).

Bu dönemde savunma sanayii alanındaki iş birliği de önemli ölçüde derinleşmiştir. Türk savunma şirketleri tarafından üretilen İHA ve SİHA'ların Azerbaycan tarafından etkin biçimde kullanılması, sadece savaş alanında üstünlük sağlamakla kalmamış, aynı zamanda iki ülke arasındaki teknoloji transferi ve ortak üretim imkanlarını da gündeme getirmiştir (Baykar, 2023). Bu durum, Azerbaycan'ın savunma kapasitesini modernize ederken, Türkiye'nin bölgesel bir savunma sanayi ihracatçısı konumunu pekiştirmiştir. Nitekim Türkiye'nin savunma ve havacılık ihracatı 2020'de yaklaşık 2,3 milyar ABD doları iken, 2023 yılı sonunda 5,5 milyar ABD dolarına ulaşmıştır (TRT Haber, 2024).

Sonuç olarak, savunma ve güvenlik alanındaki iş birliği, Azerbaycan-Türkiye stratejik ortaklığının temelini oluşturmaktadır. Ortak tatbikatlar, silah tedariki, eğitim programları ve uluslararası platformlarda karşılıklı destek, iki ülkenin sadece ikili düzeyde değil, bölgesel ve küresel düzeyde de güçlü bir ortaklık geliştirdiğini göstermektedir. Bu ortaklık, Güney Kafkasya'da barış ve istikrarın sağlanmasında kritik bir rol oynamakta ve gelecekte daha kurumsal bir yapıya dönüşme potansiyeli taşımaktadır.

2.3. İkili Görüşmeler, Enerji ve Ekonomi Alanındaki İş birliği

Türkiye ile Azerbaycan arasındaki ilişkiler, yalnızca askerî ve savunma boyutuyla sınırlı kalmamış, enerji, ulaştırma ve ekonomi alanlarında da derinleşmiştir. Bu alanlarda atılan adımlar, stratejik ortaklığın çok boyutlu bir yapıya bürünmesini sağlamıştır. İki ülkenin liderleri, düzenli görüşmeler ve karşılıklı ziyaretler aracılığıyla hem ikili gündemi hem de bölgesel meseleleri ele almış, böylece kurumsallaşmış bir iş birliği mekanizması oluşturulmuştur.

10 Eylül 2024'te Azerbaycan Savunma Bakanı Zakir Hasanov ile Türkiye Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler'in, tarafsız bir bölgede ve bölgesel diplomasi açısından stratejik önemi bulunan Gürcistan'ın Batum kentinde gerçekleştirdiği görüşme, Türkiye-Azerbaycan-

Gürcistan üçlü savunma iş birliğinin ilk resmi üst düzey buluşması olması ve bölgesel koordinasyonun güçlendirilmesine katkı sağlaması nedeniyle önemli bir dönüm noktası olmuştur. Görüşmede taraflar, askerî ve diğer alanlardaki iş birliğinin yüksek düzeyde olduğunu vurgulamış ve mevcut ilişkilerin daha da derinleştirilmesi yönünde kararlılıklarını ortaya koymuştur (AZƏRTAC, 2024). Aynı yılın 24 Eylül’ünde Bakü’de düzenlenen Azerbaycan Uluslararası Savunma Fuarı (ADEX-2024) kapsamında yapılan temaslarda, askerî-teknik, eğitim ve tıbbi alanlardaki iş birliğinin mevcut durumu ele alınmış ve tarafların bu iş birliğinden duyduğu memnuniyet ifade edilmiştir (Novruzov, 2024). Bunun yanı sıra, 25 Şubat 2020’de Azerbaycan-Türkiye Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi’nin 8. toplantısında imzalanan Askerî-Mali İşbirliği Anlaşması ve 15 Haziran 2021’de imzalanan Şuşa Beyannamesi, iki ülke arasındaki üst düzey koordinasyonu ve stratejik iş birliğini pekiştiren somut örnekler olarak öne çıkmaktadır. Bu tür düzenli ve üst düzey temaslara, iki ülke arasındaki stratejik iletişimi güçlendirmekte ve karar alma süreçlerini hızlandırmaktadır (President of the Republic of Azerbaijan, 2021).

Askerî iş birliğinin yanı sıra enerji projeleri, Azerbaycan-Türkiye ilişkilerinin bel kemiğini oluşturmaktadır. 15 Eylül 2010’da İstanbul’da imzalanan Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi (YDSK) Ortak Deklarasyonu, enerji alanındaki ortaklığın kurumsallaşmasını sağlamış ve daha sonraki projelerin hukuki zeminini oluşturmuştur. Bu bağlamda Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı, Bakü-Tiflis-Erzurum doğalgaz boru hattı ve Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı (TANAP) projeleri, iki ülke arasındaki ekonomik entegrasyonun en somut örnekleri arasında yer almaktadır. TANAP kapsamında 2018’de başlayan gaz akışı, 2020’de 16 milyar metreküp, 2023’te ise 23 milyar metreküp seviyesine ulaşmıştır; 2026 yılı itibarıyla bu miktarın 32 milyar metreküpe çıkarılması planlanmaktadır (Republic of Türkiye Ministry of Energy and Natural Resources, 2023). Ayrıca, Trans Adriyatik Boru Hattı (TAP) Projesi de Azerbaycan ve Türkiye’nin Avrupa enerji güvenliğine katkı sağlayan stratejik projeler arasında yer almaktadır.

Enerji alanındaki iş birliği, ulaştırma projeleriyle de desteklenmiştir. “Yeni İpek Yolu”nun önemli bir parçası olarak açılan Bakü-Tiflis-Kars demiryolu hattı, 30 Ekim 2017’de iki ülke cumhurbaşkanlarının katılımıyla hizmete girmiştir. Bu hattın faaliyete geçmesiyle 2018–2022 döneminde Azerbaycan’dan Türkiye’ye taşınan yük miktarı yılda ortalama 1,2 milyon ton seviyesine ulaşmış; aynı dönemde Orta Asya’dan Avrupa’ya uzanan taşımacılık sürelerinde yaklaşık %25 azalma (Caspian Event Organisers, 2018). Böylece, hat yalnızca Azerbaycan-Türkiye ticaretini değil, Orta Asya-Avrupa arasındaki lojistik akışları somut bir şekilde geliştirmiştir.

Ekonomik veriler de bu iş birliğinin somut sonuçlarını ortaya koymaktadır. 2024 yılı başında iki ülke arasındaki ticaret hacmi 475 milyon 522 bin dolar olarak gerçekleşmiş ve bir önceki yıla göre %18,4 oranında artış göstermiştir. Azerbaycan'ın Türkiye'den ithalatı 170 milyon 484 bin dolar olurken, Türkiye'ye ihracatı 305 milyon 38 bin dolara ulaşmıştır. 2023 yılı genelinde Türkiye-Azerbaycan dış ticaret hacmi %31 artış kaydederek 7,65 milyar dolara yükselmiştir (İsmayilov, 2024). Bu rakamlar, iki ülke arasındaki ekonomik entegrasyonun hızla geliştiğini ve iş birliğinin gelecekte daha da genişleyebileceğini göstermektedir.

Sonuç olarak, ikili görüşmeler, enerji projeleri ve ekonomik ilişkiler, Azerbaycan-Türkiye stratejik ortaklığının tamamlayıcı boyutlarını oluşturmaktadır. Enerji ve ulaştırma projeleri, yalnızca ekonomik kazanç sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda jeopolitik etki alanını da genişletmektedir. Bu çerçevede, Azerbaycan ile Türkiye'nin iş birliği, hem ikili ilişkilerin sağlam temellere dayandığını hem de bölgesel ve küresel ölçekte stratejik bir değer taşıdığını ortaya koymaktadır.

2.4. Şuşa Beyannamesi ve Yeni Askerî İş birliği Anlaşmaları

Azerbaycan ile Türkiye arasındaki ilişkilerin müttefiklik seviyesine taşınmasında en kritik adım, 15 Haziran 2021 tarihinde Şuşa'da imzalanan Şuşa Beyannamesi olmuştur. Bu beyanname, yalnızca iki ülke arasında askerî iş birliğini kurumsallaştırmakla kalmamış, aynı zamanda siyasi, ekonomik, kültürel ve diplomatik boyutlarıyla da stratejik ortaklık ilişkisini pekiştirmiştir. Beyanname, tarafların toprak bütünlüğü ve egemenliklerinin üçüncü devletler tarafından tehdit edilmesi durumunda karşılıklı destek taahhüdünü içermekte olup, bu yönüyle klasik bir dostluk anlaşmasından ziyade bir ittifak niteliği taşımaktadır (President of the Republic of Azerbaijan, 2021). Böylece Güney Kafkasya'da yeni bir güvenlik paradigması inşa edilmiş ve Türkiye-Azerbaycan ilişkileri resmî bir müttefiklik düzeyine yükselmiştir.

Şuşa Beyannamesi'nin askerî boyutu, tarafların toprak bütünlüğü ve güvenliklerine yönelik tehditlere karşı ortak hareket etmelerini öngörmekte (Madde 5) ve aynı zamanda ortak tatbikatların artırılmasını ile savunma sanayii iş birliğinin geliştirilmesini kapsamaktadır (Madde 6). Bu bağlamda, iki ülke arasında düzenli olarak gerçekleştirilen ortak tatbikatlar, hem askerî hazırlığı güçlendirmekte hem de orduların entegrasyon kapasitesini artırmaktadır. Ayrıca, savunma sanayi alanında teknoloji transferi ve ortak üretim imkanlarının geliştirilmesi, Şuşa Beyannamesi sonrasında daha yoğun bir gündem hâline gelmiştir (President of the Republic of Azerbaijan, 2021).

Şuşa Beyannamesi, Azerbaycan için stratejik ve sembolik öneme sahip bir şehirde imzalanmış olması nedeniyle, hem askerî ve siyasi boyutları hem de Türk dünyası açısından taşıdığı anlam bakımından dikkat çekicidir. Türkiye'nin sürece katkısı, Azerbaycan'a destek sağlamakla sınırlı kalmayıp, Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) aracılığıyla Türk dünyasının dayanışmasını güçlendirmeye yöneliktir. Bu çerçevede, beyannamenin imza yeri ve tarafların rollerine dair değerlendirmeler, metin boyunca tek bir bütünlük içinde ele alınmıştır.

Bu stratejik çerçeveyi tamamlayan bir diğer gelişme, 15 Ocak 2025'te imzalanan askerî iş birliği anlaşmasıdır. Bu anlaşma, iki ülkenin güvenlik ilişkilerini daha da pekiştirmiş ve müttefiklik bağını resmî ve uygulamalı düzeyde güçlendirmiştir. Anlaşma kapsamında Kars'ta düzenlenmesi planlanan "Kış Tatbikatı-2025" için bayrak değiştirme töreni gerçekleştirilmiş; Nahçıvan'dan Sadarak sınır kapısına ve Araz Nehri üzerindeki "Ümid" Köprüsü'ne kadar yapılan yürüyüş ile Azerbaycan ve Türkiye bayrak müfrezeleri tören alanına ulaşmıştır (Ministry of Defence of the Republic of Azerbaijan, 2025).

Tören, iki ülke milli marşlarının çalınmasıyla tamamlanmış ve ardından Ortak Askerî Tatbikatlar Komutanı Tümgeneral Kenan Seyidov, tatbikatların stratejik hazırlığı güçlendirdiğini, orduların entegrasyon kapasitesini artırdığını ve iki ülke arasındaki askerî iş birliğini pekiştirdiğini vurgulamıştır (Azerbaycan Savunma Bakanlığı, 2025).

Kış Tatbikatı-2025, yoğun kar ve zorlu arazi koşullarında icra edilecek olup, askerî personelin sınır ötesi harekât kabiliyetlerini geliştirmeyi hedeflemektedir. Ortak Askerî Tatbikatlar Komutanı Tümgeneral Kenan Seyidov'a göre, bu tatbikat yalnızca askerî bir etkinlik değil, aynı zamanda iki ülke arasındaki stratejik dayanışmanın kamuoyuna gösterilmesi açısından da büyük önem taşımaktadır (Azerbaycan Savunma Bakanlığı, 2025). Bu ifade, tatbikatın askerî kapasiteyi artırmanın ötesinde diplomatik ve sembolik bir işlev de gördüğünü ortaya koymaktadır. Ayrıca, bu tür faaliyetler aracılığıyla Azerbaycan ve Türkiye orduları, NATO standartlarına uygun müşterek operasyon yeteneklerini güçlendirmekte ve bölgesel güvenliğe katkı sağlamaktadır (Azerbaycan Savunma Bakanlığı, 2025).

Sonuç olarak, Şuşa Beyannamesi ve onu takip eden yeni anlaşmalar, Azerbaycan-Türkiye ilişkilerini stratejik müttefiklikten öteye taşıyarak kapsamlı bir güvenlik ve savunma ortaklığı oluşturmuştur. Bu ortaklık, yalnızca iki ülkenin ulusal güvenliği açısından değil, aynı zamanda Güney Kafkasya'nın barış ve istikrarı için de kritik öneme sahiptir. Dolayısıyla Şuşa Beyannamesi ve 2025 anlaşması, Azerbaycan-Türkiye ilişkilerinde bir dönüm noktası niteliğinde olup, gelecekte daha kurumsal ve kalıcı iş birliğinin temelini oluşturmaktadır.

Sonuç

Bu çalışma, Azerbaycan-Türkiye askerî ilişkilerinin tarihsel temellerinden güncel iş birliği uygulamalarına kadar kapsamlı bir çerçevede ele alınmıştır. Araştırma, ilişkilerin 1918'deki Osmanlı-Azerbaycan ittifakı ile başladığını ve Sovyetler Birliği döneminde kesintiye uğramasına rağmen, 1991 sonrası bağımsız Azerbaycan'ın Türkiye ile stratejik bir ortaklık kurma sürecini hızlandığını ortaya koymaktadır. Özellikle ilk bağımsızlık yıllarında, Azerbaycan'ın ulusal güvenliğinin tehdit altında olduğu bir dönemde Türkiye, askerî eğitim, danışmanlık ve teknik destek sağlayarak Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri'nin kurumsallaşmasına önemli katkılarda bulunmuştur. Bu durum, yalnızca iki ülke arasında askerî bir bağın oluşmasını değil, aynı zamanda bölgesel güvenlik dinamiklerinde Türkiye'nin Azerbaycan üzerindeki etkisini güçlendirmiştir.

1990'lı yıllardan itibaren imzalanan çok sayıda askerî anlaşma, iki ülke arasındaki iş birliğini kurumsallaştırmış ve sistematik bir yapıya kavuşturmuştur. Haydar Aliyev ve İlham Aliyev dönemlerinde yürütülen kapsamlı dış politika ve stratejik planlama, Türkiye-Azerbaycan ilişkilerini yalnızca askerî değil, diplomatik, ekonomik ve kültürel alanları kapsayan çok boyutlu bir iş birliği modeline dönüştürmüştür. İkinci Karabağ Savaşı süreci, bu iş birliğinin stratejik önemini ve operasyonel etkinliğini açıkça ortaya koymuştur. Türkiye'nin sağladığı siyasi destek, diplomatik girişimler ve askerî danışmanlık, Azerbaycan'ın savaş sürecinde elde ettiği başarıyı pekiştirmiş ve iki ülkenin stratejik dayanışmasını uluslararası platformlarda görünür hâle getirmiştir.

Şuşa Beyannamesi ve ardından imzalanan 2025 tarihli askerî iş birliği anlaşması, Türkiye-Azerbaycan ilişkilerini klasik dostluktan stratejik müttefikliğe taşımış ve Güney Kafkasya'daki güvenlik mimarisinde yeni bir dönemin önünü açmıştır. Bu dönemde kurulan Ağdam'daki Türk-Rus Ortak Merkezi ve Şuşa Beyannamesi çerçevesinde yürütülen mekanizmalar, Türkiye'nin bölgesel güvenlik süreçlerine doğrudan müdahil olmasını sağlamış; ateşkesin gözetimi, insansız hava araçları (İHA) ve ileri teknoloji kullanımıyla güvenliğin şeffaf bir şekilde sağlanmasını mümkün kılmıştır. Ortak tatbikatlar, İHA-SİHA iş birliği ve savunma sanayii projeleri, iki ülke arasındaki askerî entegrasyonun derinliğini ve sürekliliğini pekiştirmiştir. Bu bağlamda Türkiye'nin bölgesel angajmanı, yalnızca ikili ilişkilere değil, çok boyutlu bir güvenlik stratejisine dayanmaktadır.

Enerji ve ulaştırma alanlarındaki iş birliği de stratejik ortaklığın temelini oluşturmuş; Bakü-Tiflis-Ceyhan ve TANAP projeleri, bölgesel enerji güvenliğini artırırken iki ülke

arasındaki ekonomik ve jeopolitik bağı güçlendirmiştir. Bakü-Tiflis-Kars demiryolu hattı ve ticari ilişkiler, Azerbaycan ile Türkiye'nin hem bölgesel hem de küresel bağlantılarını çeşitlendirmiş ve ekonomik entegrasyonun askerî iş birliği ile paralel bir gelişim gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu çok boyutlu yaklaşım, stratejik ortaklığın yalnızca askerî veya ekonomik değil, aynı zamanda diplomatik ve kültürel alanları kapsayan bütüncül bir yapı kazandığını göstermektedir.

Sonuç olarak, Azerbaycan-Türkiye ilişkileri, tarihsel, kültürel ve stratejik bağlar üzerine inşa edilmiş ve günümüzde askerî, ekonomik ve diplomatik alanlarda kurumsallaşmış bir stratejik ortaklık modeli hâline gelmiştir. Şuşa Beyannamesi ve 2025 anlaşması ile ilişkiler resmî müttefiklik düzeyine yükselmiş ve Güney Kafkasya'da barış ile istikrarın sağlanmasında belirleyici bir rol üstlenmiştir. İki ülke arasındaki tatbikatlar, teknoloji transferleri ve uluslararası koordinasyon, stratejik iş birliğinin pratik boyutunu güçlendirirken, enerji ve ulaştırma projeleri bu ortaklığın sürdürülebilirliğini ve bölgesel etkisini artırmaktadır. Bu çerçevede, Azerbaycan-Türkiye iş birliği, yalnızca ikili ilişkiler düzeyinde değil, bölgesel ve küresel güvenlik mimarisinde de stratejik bir referans noktası oluşturmaktadır. Gelecek dönemde, bu ortaklığın daha kurumsal, kalıcı ve çok boyutlu bir yapıya dönüşmesi, Güney Kafkasya'nın istikrarı ve Türk dünyasının dayanışması açısından kritik öneme sahiptir.

Kaynakça

- Amoyeva, U. (2025). V Baku Obsudili Voprosy Voyennogo Sotrudnichestva Mezhdv VVS Azerbaydzhanu İ Turtsii. Anadolu Ajansı, В Баку обсудили вопросы военного сотрудничества между BBC Азербайджана и Турции, Erişim Tarihi: 27.08.2025.
- Anadolu Ajansı. (2021). Dağlık Karabağ'da Türk-Rus Ortak Gözlem Merkezi faaliyete başladı. Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/daglik-karabagda-turk-rus-ortak-gozlem-merkezi-faaliyetini-surduruyor/2135267>, Erişim Tarihi: 27.08.2025.
- Aras, O. N. (2004). Türkiye-Azerbaycan İlişkileri. H. Selçuk (Ed.), Yeni Yüzyılda *Azerbaycan'ın Sosyo-Ekonomik Yapısı* (ss. 173-207). İstanbul: Tasam Yayınevi.
- Avsar, Z. ve Solak, F. (1994). *Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Ak, İ. (2019). Osmanlı Basınında Kafkas İslam Ordusu'nun Bakü'yü Kurtarması. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 64, 385-408.
- Alpargul, M. (2004). Güvenlik Boyutunda Türkiye-Azerbaycan İlişkileri. *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 45-62.
- Alkan, M. N., ve Mehdizadehyoushanlouei, M. (2023). Birinci ve İkinci Karabağ Savaşlarında Türkiye-Azerbaycan İlişkileri. *UPA Strategic Affairs*, 4(2), 204-227.
- Aslanlı, A. ve Hesenov, İ. (2005). *Haydar Aliyev Dönemi Azerbaycan Dış Politikası*. Ankara: Platin Yayınları.

- Aslanlı, A. (2012). Karabağ Sorunu ve Azərbaycan-Türkiye-Ermenistan İlişkileri. *Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi*, 3(6), 165-182.
- Aslanlı, A. (2013). İlham Aliyev Döneminde Azərbaycan Dış Politikası. *Ekoavasya*, <http://ekoavasya.net/duyuru.aspx?did=14&Pid=10&Lang=TR>, Erişim Tarihi 22.08.2025.
- Aşırlı, A. (2008). Cümhuriyyət Dövrü Metbuatında Qafqaz İslam Ordusu, Mehmet, R. ve Mehman S. (Der.), *Azərbaycan Halk Cümhuriyyəti və Qafqaz İslam Ordusu* (ss. 307- 311). Bakı: Nurlan Yayınevi.
- Azer, C. (2011). *Babadan Oğula Güney Kafkasya Türkiye -Güney Kafkasya İlişkileri*. İstanbul: Truva Yayınları.
- Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi. (2020). Azərbaycanca Demografik Vəziyyət. <https://www.stat.gov.az/news/index.php?id=4459>, Erişim Tarihi: 20.08.2025.
- Azərbaycan Qəzeti. (2013). Dünyanın Qaçqınlık Bəlası, <http://www.azerbaijannews.az/view-27108/dunyanin-qacqinliq-belasi>, Erişim Tarihi 20.08.2025.
- Azertac. (2019). Hulusi Akar: Türkiyə, Azərbaycan və Gürcüstanın Hərbi Sahədə Möhkəm Əməkdaşlıq Əlaqələri Var. https://azertag.az/xeber/hulusi_akar_turkiye_azerbaycan_ve_gurcustanin_herbi_sahede_mohkem_emekdasliq_elaqeleri_var-1293847, Erişim tarihi: 20.08.2025.
- AZƏRTAC. (2024). Voennoye Sotrudnichestvo Mezhdu Azerbaydzhanom i Turtsiyey Nakhoditsya Na Vysokom Urovne. https://Azertag.Az/Ru/Xeber/Voennoe_Sotrudnichestvo_Mezhdu_Azerbaidzhanom_i_Turciei_Nahoditsya_Na_Vysokom_Urovne 3173346, Erişim Tarihi: 20.08.2025.
- Azadlıq Rədiosu. (2017). Azərbaycan-Türkiyə Hərbi Əlaqələri Müzakirə Edilib. <https://www.azadliq.org/a/28455582.html>, Erişim Tarihi: 20.08.2025.
- Aliyev-heritage. (2025). Azərbaycan Türkiyə İlişkileri, <https://lib.aliyevheritage.org/tk/4610295.html>. Erişim Tarihi: 20.08.2025.
- Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyi. (2021). Bakıda Azərbaycan-Türkiyə Birgə Təlimi Başlayıb. <https://Mod.Gov.Az/Az/News/Bakida-Azerbaycan-Turkiye-Birge-Telimi-Baslayib-36601.html>, Erişim Tarihi: 20.08.2025.
- Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyi. (2025). Əlahiddə Ümumqoşun Ordunun hərbi qulluqçuları “Qış təlimi- 025” birgə təlimində iştirak edəcək, <https://mod.gov.az/az/news/elahidde-umumqosun-ordunun-herbi-qulluqculari-qis-telimi-2025-birge-%20teliminde-%20istirak-edecek-video-53753.html>. Erişim Tarihi: 20.08.2025.
- Azərbaycan Savunma Bakanlığı. (2025). *Kış Tatbikatı-2025'in Yüksek Düzeyli Gözlemci Günü* düzenlendi. Azərbaycan Savunma Bakanlığı Rəsmi Web Sitesi. <https://mod.gov.az/az/news/quot-qis-telimi-2025-in-yuksek-seviyyeli-musahideci-gunu-kecirilib-53897>, html. Erişim Tarihi: 20.08.2025.
- Babayev, F. (2025). Stratejik İşbirliğinde Yeni Dönem: Azərbaycan-Türkiye Ekonomik Ortaklığı, *SDE Akademi*, 5(3), 465-486.
- Baki-Xeber. (2015). Azərbaycan-Türkiyə Hərbi Əlaqələri Genişlə. <https://www.baki-xeber.com/siyaset/19834.html>, Erişim Tarihi: 20.08.2025.

- Baykar. (2023). Türkiye'nin Baykar, Azerbaycan İle İHA/SİHA Ortak Üretim Protokolü İmzaladı. <https://www.baykartech.com/en/press/turkiyes-baykar-azerbaijan-ink-protocol-for-joint-uav-development/>, Erişim Tarihi: 20.08.2025
- Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2021). *Yukarı Karabağ'da 44 Günde Gelen Zafer: Türkiye-Azerbaycan Kardeşliğinin Nişanesi*. Ankara: Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları.
- Caspian Event Organisers. (2018). *Baku-Tbilisi-Kars: Regional implications and perspectives* (V. A. Bittner, Ed.). CESD Research Paper. https://cesd.az/new/wp-content/uploads/2018/10/CESD_Research_Paper_BTK.pdf, Erişim Tarihi: 20.08.2025.
- Caferov, N. (2012). Azerbaycan-Türkiye Askerî İlişkileri, <https://www.turkiyeeazerbaycan.com/haber/azerbaycan-turkiye-askeri-iliskileri>, Erişim Tarihi: 20.08.2025.
- Çeliker, G. (2024). Ankara'da "Kafkas İslam Ordusu ve Enver Paşa" konulu toplantı yapıldı. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/ankarada-kafkas-islam-ordusu-ve-enver-pasa-konulu-toplanti-yapildi/3331913>, Erişim Tarihi: 20.08.2025.
- Cafersoy, N., ve Aslanlı, A. (2012). Türkiye-Azerbaycan Askerî İlişkileri. C. Veliyev, R. Resullu ve K. Aslanlı (Der.), *Azerbaycan-Türkiye: Dostluk, Kardeşlik Ve Strateji Ortaklık* (ss.149-172). Ankara: Berikan Yayın Evi.
- Çalışkan B. (2018). *İsrail'in Güney Kafkasya Stratejisi*. INSAMER. <https://www.insamer.com/tr/uploads/pdf/rapor-israil-in-guney-kafkasya-stratejisi.pdf>, Erişim Tarihi: 20.08.2025.
- Çevikel, Ş. (2023). Resulzade'den İlham Aliyev'e Azerbaycan-Türkiye Siyasi İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme. *Anasay*, (26), 156-171.
- Düz, S. (2023). Rapor: Terörle Mücadelede İHA'ların Rolü ve Etkileri Üst Düzey PKK'lı Terörist Liderlerin ve Operatiflerin Tasfiyesi. SETA. <https://www.setav.org/strateji-arastirmalari/rapor-terorle-mucadelede-ihalarin-rolu-ve-etkileri-ust-duzey-pkkli-terorist-liderlerin-ve-operatiflerin-tasfiye>, Erişim Tarihi: 20.08.2025.
- Eraslan F., ve Özdemir. F. Nur. (2021). Azerbaycan-Türkiye İlişkilerinde Önemli Bir Kavşak: İkinci Karabağ Savaşı. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 129(255), 315-334.
- Erol, M. S. (2006). Türk Dış Politikasında Tehlike Çanları. *Stratejik Analiz Dergisi*, 77, 98-104.
- Fariz, F. (2011). XX. Yüzyılda Azerbaycan Türkiye İlişkileri. (Doktora Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Hasanov, A. (2015). *Azerbaycanın Geosiyaseti*, Bakü: Zerdabi Yayınları.
- Xalqqəzeti. (2025). Azərbaycan-Türkiyə Qardaşlığı: Tarixi Dostluqdan Strateji Müttəfiqliyə Gedən Yol Təhlil. <https://xalqqazeti.az/az/siyaset/217376-azerbaycan-turkiye-qardasligi-tarixi-dostluqdan>, Erişim Tarihi: 20.08.2025.
- İmanov, V. (2006). *Azerbaycan-Osmanlı İlişkileri (1918)*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- İsmayılov, S. (2024). Azərbaycan-Türkiyə Əlaqələri Həm Də Regional Və Qlobal Təhlükəsizliyə Təhfə Verir -ANALİZ. Report Az. <https://Report.Az/Analitika/Azerbaycan-Turkiye-Elaqeleri-Hem-De-Regional-Ve-Qlobal-Tehluksesizliye-Tohfe-Verir-Analiz/>, Erişim Tarihi: 20.08.2025.
- Insight Turkey. (2023). A Comparative Analysis Of Turkish Foreign Policy On The Azerbaijan-Armenia Conflicts 1988-2020.

<https://www.insightturkey.com/articles/a-comparative-analysis-of-turkish-foreign-policy-on-the-azerbaijan-armenia-conflicts-1988-2020/>, /, Erişim Tarihi: 20.08.2025.

- Kalafat, Y., ve Aslanlı, A. (2004). Türkiye-Azerbaycan İlişkileri. 21. Yüzyılda Türk Dış Politikası, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kılıç, H. (2012). Son yirmi yılda Azerbaycan ve Türkiye ilişkilerine kısa bir bakış. C. Veliyev, R. Resullu ve K. Aslanlı (Der.), *Azerbaycan-Türkiye: Dostluk, Kardeşlik Ve Strateji Ortaklık*. (13-20). Ankara: Berikan Yayınevi.
- Kurat, A. N. (1990). *Türkiye ve Rusya*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları. Mammadov, Z. (2021). Şuşa Bəyannaməsinin tarixi əhəmiyyəti – təhlil. onlayn xəbər agentliyi. [https://ona.az/az/turizm/susa-beyannamesinin-tarixi-ehemiyeti-tehlil-](https://ona.az/az/turizm/susa-beyannamesinin-tarixi-ehemiyeti-tehlil-29117) 29117, Erişim Tarihi: 21.08.2025.
- Musayev, Y. (2012). Askeri-Teknik Alanda Azerbaycan-Türkiye İş Birliği (1991- 2001). C. Veliyev, R. Resullu ve K. Aslanlı (Der.), *Azerbaycan- Türkiye: dostluk, kardeşlik ve strateji ortaklık* (ss. 173-180). Ankara: Berikan Yayınevi.
- Mehdiyev, G. Ç. (2015). Türksüz Ermenistan İdeolojisinin Sonuçları: Ermenistan'ın Tek Uluslu ve Monoetnik Devlete Dönüştürülme Süreçleri. *TESAM Akademi Dergisi*, 2(1), 7-28.
- Ministry of Defence of the Republic of Azerbaijan. (2025, January 15). Servicemen of Combined Arms Army to participate in joint "Winter Exercise 2025". <https://mod.gov.az/en/news/servicemen-of-combined-arms-army-to-participate-in-joint-winter-exercise-2025-video-53755.html>, Erişim Tarihi: 20.08.2025.
- Ministry of Defence of the Republic of Azerbaijan. (2025, January 15). Servicemen of Combined Arms Army to participate in joint "Winter Exercise 2025". <https://mod.gov.az/en/news/servicemen-of-combined-arms-army-to-participate-in-joint-winter-exercise-2025-video-53755.html>, Erişim Tarihi: 20.08.2025.
- Novruzov, K. (2024). Azərbaycan və Türkiyə arasında hərbi-texniki əməkdaşlığa dair bir neçə müqavilə imzalanıb, Report Az. <https://report.az/herbi-xeberler/azerbaycan-ve-turkiye-mudafie-nazirləri-regional-meseleleri-muzakire-edibler/>, Erişim Tarihi: 20.08.2025
- Öğüt, S., ve Ülkü, R. (2023). Türkiye'nin II. Karabağ Savaşındaki Rolü'nün Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 22(1), 310-325.
- Oğan, G. (2006). Türkiye'nin Orta Asya Politikasının Açmazları. *Stratejik Analiz Dergisi*, 77, 39-45.
- Shiraliyev, M. (2022). Uluslararası Hukuk Açısından Şuşa Beyannamesi ve Önemi. II. Uluslararası Kafkasya'nın Geleceği Kongresi, SDE.Ankara.
- Seferov, R. (2007). Azerbaycan Nüfusunun Yerleşim Özelliklerine İlişkin Bir İnceleme. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1(21), 271-294.
- Seferov, R. ve İbadov, A. (2007). Ermenistan'ın Karabağ'ı İşgal Süreci ve Sonrasında Azerbaycan'da Yaşanan Zorunlu Göçler ve Sorunları. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (18), 159-173.
- Savunma Saniyist. (2021). Azerbaycan TB2'lerinden Karabağ'da 3000 saat görev, <https://www.savunmasanayist.com/azerbaycan-tb2-karabagda-3000-saat-gorev/>, Erişim Tarihi: 20.08.2025.
- Salmanlı, Z. (2007). *1991 Sonrası Türkiye-Azerbaycan İlişkileri*. (yayımlanmış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Sputnik Azerbaydzhan. (2025). Vyssheye voyennoye rukovodstvo Azerbaydzhana i Turtsii reshilo rasshiryat' sotrudnichestvo. <https://az.sputniknews.ru/20250125/vysshee-voennoe-rukovodstvo-azerbaydzhana-i-turtsii-dogovorilos-o-rasshirenii-sotrudnichestva-470207668.html>. Erişim Tarihi: 21.08.2025.
- Şimşir, B. (2011). *Azerbaycan: Azerbaycan'ın Yeniden Doğuş Sürecinde Türkiye-Azerbaycan İlişkileri*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Şuşa Beyannamesi. (2021). Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Müttefiklik İlişkilerine Dair Şuşa Beyannamesi, https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/abis/SUŞA_BEYANNAMESİ.pdf, Erişim Tarihi: 21.08.2025.
- Prezident Az. (2020). Azərbaycan-Türkiyə sənədləri imzalanıb <https://president.az/az/articles/view/35963>. Erişim Tarihi: 21.08.2025.
- President of the Republic of Azerbaijan. (2021, 15 Haziran). Şuşa Beyannamesi / Shusha Declaration on Allied Relations between the Republic of Azerbaijan and the Republic of Turkey. <https://www.president.az/en/articles/view/52122>, Erişim Tarihi: 21.08.2025.
- President of the Republic of Azerbaijan. (2021). Shusha Declaration on Allied Relations between the Republic of Azerbaijan and the Republic of Turkey. Retrieved November 12, 2025, from <https://www.president.az/en/articles/view/52122>, Erişim Tarihi: 21.08.2025.
- President of the Republic of Azerbaijan. (2021). Shusha Declaration On Allied Relations Between The Republic Of Azerbaijan And The Republic Of Turkey. <https://www.president.az/en/articles/view/52122>, Erişim Tarihi: 21.08.2025.
- Pirinççi, F. (2021). *Çıkmazdan Çözüm Karabağ Sorunu*. Ankara: SETA Kitap Evi.
- Rehimov, S. (2021). Kafkas İslam Ordusunun Bakü'yü Kurtarışının 103. Yıl Dönümü, Anadolu Ajans. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kafkas-islam-ordusunun-bakuyu-kurtarisinin-103-yil-donumu/2365193>, Erişim Tarihi: 20.08.2025.
- Rehimov, R. (2025). Türkiye-Azerbaycan diplomatik ilişkilerinin 33. Yılı. Anadolu Ajans. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-azerbaycan-diplomatik-iliskilerinin-33-yili/3449566>, Erişim Tarihi: 20.08.2025.
- Rehimov, R. (2025). Dağlık Karabağ'da Türk-Rus Ortak Gözlem Merkezi faaliyete başladı. <https://www.aa.com.tr/tr/azerbaycan-cephe-hatti/daglik-karabagda-turk-rus-ortak-gozlem-merkezi-faaliyete-basladi/2128198>, Erişim Tarihi: 20.08.2025.
- Republic of Turkey Ministry of National Defence (2021). Turkish-Russian Joint Center Started to Operate in Karabakh, <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/3022021-16414>, Erişim Tarihi: 20.08.2025.
- Republic of Türkiye Ministry of Energy and Natural Resources. (2023). Transit Pipelines-TANAP Project Details, <https://enerji.gov.tr/bilgi-merkezi-transit-boru-hatlari-en>, Erişim Tarihi: 20.08.2025.
- Rzayeva, G. (2017). Azerbaycan Respublikasının Enerji Diplomasisi Harici Siyasetin Terkib Hissesi Kimi. *Strateji Araştırmalar Merkezi*, 759-772.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. (2024). Azerbaycan'ın Bağımsızlık Günü, <https://www.ytb.gov.tr/ozel-gunler/azerbaycanin-bagimsizlik-gunu>, Erişim Tarihi: 21.08.2025.

- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2023). Türk Devletleri Teşkilatı 10. Zirvesi Hakkında Basın Açıklaması. <https://www.mfa.gov.tr/turk-devletleri-teskilati-10-zirvesi-hk-basin-aciklamasi.tr.mfa>, Erişim tarihi: 21.08.2025.
- Turan, A. (2023). Türkiye's Support To Azerbaijan In The Second Karabakh War And Strategic Acquisitions Of The Duo, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/4359462>, Erişim Tarihi: 21.08.2025.
- Türkiye Cumhuriyeti ve Azerbaycan Cumhuriyeti. (2021). Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti arasında müttâfîklik münasibetleri haqqında Şuşa Beyannamesi, Azerbaycan Resmî Gazete. <https://www.e-qanun.az/framework/49147> Erişim Tarihi: 21.08.2025.
- TRT Haber. (2024). Savunma Ve Havacılık Sektöründen 2023'te İhracat Rekoru. <https://www.trthaber.com/haber/ekonomi/savunma-ve-havacilik-tan-2023te-ihracat-rekoru-825765.html>, Erişim Tarihi: 21.08.2025.
- Veliyev, C. (2012). Bölgesel Olayların Türkiye-Azerbaycan İlişkilerine Etkisi. C. Veliyev, R. Resullu ve K. Aslanlı (Der.), Azerbaycan-Türkiye: Dostluk, Kardeşlik Ve Strateji Ortaklık (23-58). Ankara: Berikan Yayınevi.
- Yeltin, H. (2024). Türkiye'nin Terörle Mücadelesinde İHA ve SİHA'ların Etkisi, <https://tudpam.org/turkiyenin-terorle-mucadelesinde-ihave-sihalarin-etkisi/>, Erişim Tarihi: 20.08.2025.
- Yüce, A. (2016). Azerbaycan-Türkiye Askerî İş birliği Faaliyetlerinin Hukukî Temeli. *Azerbaycan Ali Hərbi Məktəbi Elmi Əsərlər Məcmuəsi*, 1(26), 3-14.

Yazar Beyanı

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız çift kör hakem değerlendirmesi yapılmıştır.

Yazar Katkısı: Yazar %100 katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışmada herhangi bir destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu çalışma etik kurul iznini gerektirmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind peer review was conducted.

Author Contributions: The author contributed 100% to the study

Funding and Acknowledgement: No support was received for the study

Ethics Approval: Ethics committee approval is not applicable to this study

Conflict of Interest: There is no conflict of interest with any institution or person related to the study.